

Şirketler Hukuku İhtilaflarında Tahkim: Rüzgâr Tersine Dönerken

Arbitration of Corporate Law Disputes: As the Tide Turns

Abdurrahman KAYIKLIK*

ÖZ

Korporatif nitelikteki şirketler hukuku ihtilafları, daha ziyade şirket tüzel kişiliğini ilgilendiren ve Türk Ticaret Kanunu'ndan doğan talep ve dava haklarından kaynaklanan uyuşmazlıkları ifade eder. Bu ihtilafların tahkime elverişliliği her bir uyuşmazlık bakımından ayrıca incelenmelidir. Türk hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarının tahkim yoluyla çözülmesine özellikle anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne ilişkin ihtilaflar bağlamında geleneksel olarak olumsuz yaklaşmıştır. Bununla birlikte hem karşılaştırmalı hukuk hem de Türk hukukundaki birtakım güncel gelişmeler şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime olan bakışın değiştiğini, bu alanda müspet bir ivme yakalandığını göstermektedir. Bu çalışmada Türk hukukunda korporatif mahiyetteki şirketler hukuku uyuşmazlıklarına yaklaşımın nasıl evrildiği ele alınmış, konuya dair gelişmelerin gelecekte nasıl bir seyir izleyebileceği hakkında değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Şirketler Hukuku, Anonim Şirket, Şirketler Hukuku İhtilafları, Tahkim, Tahkime Elverişlilik

Abstract

Corporate law disputes refer to disputes relating to the joint-stock company as a legal entity and mainly arising from the rights of action under the Turkish Commercial Code. Whether such disputes are arbitrable should be examined for each type of dispute individually. The approach to resolution of corporate law disputes through arbitration in Turkish law has traditionally been negative, especially within the context of disputes concerning (in)validity of general meeting resolutions in joint-stock companies. However, an analysis of some recent developments in comparative and Turkish law demonstrates that perceptions of arbitration in corporate law has been changing, and there now appears to be a momentum in favor of arbitration in this area. This study examines how the approach to arbitration of corporate law disputes has evolved under Turkish law and offers insights into how the developments in relation to arbitration of corporate law disputes may unfold in the future.

Keywords: Corporate Law, Joint-Stock Company, Corporate Law Disputes, Arbitration, Arbitrability

* Ar. Gör. Dr., Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, , ORCID: 0000-0003-0067-0461. Bu makale, 4 Haziran 2023 tarihinde İstanbul Barosu, Marmara Üniversitesi ve Özyeğin Üniversitesi tarafından düzenlenen "Cumhuriyet'in 100. Yılında Hukuk Sempozyumları: Tahkimde Güncel Gelişmeler" başlıklı sempozyumda sunulan tebliğin genişletilmiş hâlidir. Metnin gözden geçirilmesindeki yardımları için Ar. Gör. Ayşenur Öztürk Kayıklık'a teşekkür ederim.

Sorumlu Yazar/Correspondence Author: Abdurrahman Kayıklık

E-posta/E-mail: akayiklik@ku.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 15.08.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 17.11.2024

I. GİRİŞ

Geniş anlamıyla şirketler hukuku ihtilafları, akdî ve korporatif nitelikteki uyuşmazlıklar olarak ikiye ayrılabilir¹. Bunlardan ilki, sözleşmesel yönü ağır basan ve şirketler hukukuyla olduğu kadar borçlar veya eşya hukukuyla da yakından ilgili meseleleri içerir. Örneğin pay sahipleri sözleşmeleri veya pay devir sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar genelde bu kapsamda mütalaa edilir. Dar anlamda veya korporatif mahiyetteki şirketler hukuku ihtilafları ise çoğunlukla şirket tüzel kişiliğini doğrudan ilgilendiren ve Türk Ticaret Kanunu'ndan neşet eden talep ve davaları kapsamına alır. Bunlara örnek olarak organ kararlarının hükümsüzlüğü, şirketin feshi ve şirketler topluluğu hükümlerinden doğan davalar gösterilebilir. Sözleşmesel temeldeki şirketler hukuku uyuşmazlıklarında tahkim yolunun tercih edilmesi hem Türk hem de karşılaştırmalı hukuk uygulamasında yaygındır. Bu çalışmada ise hem geleneksel hem de güncel olarak tartışmalı bir konu olan dar anlamda şirketler hukuku uyuşmazlıklarında tahkim üzerinde durulacaktır. Bu noktadan itibaren şirketler hukuku ihtilafları terimi, korporatif – yani dar anlamda – şirketler hukuku ihtilaflarını ifade etmek üzere kullanılacaktır.

Esasen tahkimin hız, gizlilik ve ihtilafın uzmanlar tarafından karara bağlanması gibi her daim dile getirilen avantajları şirketler hukuku uyuşmazlıkları için evleviyetle geçerlidir. Buna rağmen Türk hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarının tahkim yoluyla çözülmesinin bu alandaki sözleşmesel uyuşmazlıklardan farklı olarak yerleşik bir uygulaması yoktur. Bu çalışmanın konusu Türk hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime yaklaşım ve güncel gelişmeler ışığında bu yaklaşımın nasıl evrildiğidir. II. Bölümde bu alandaki uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesine yönelik geleneksel itirazlar ve bunların Yargıtay içtihadındaki yansımaları açıklanmıştır. III. Bölümde hem karşılaştırmalı hukuk hem de Türk hukukunda ibreyi tahkim yönüne çeviren gelişmeler ele alınmıştır. Türk hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimin önünün tam olarak açılmasını sağlayabilecek müstakbel gelişmelerin neler olabileceği ise IV. Bölümde incelenmiştir.

II. TAHKİME ELVERİŞLİLİK: GELENEKSEL İTİRAZLAR

A. GENEL OLARAK

Şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime elverişlilik ele alınırken iki hususu önceden vurgulamak yerinde olur. İlk olarak bu alandaki uyuşmazlıkların hakemlerce karara bağlanmasının mümkün olup olmadığı ile bu ihtilaflara dair tahkim anlaşmasına – şirketin kurucu belgesi olan – anonim ortaklık esas sözleşmesinde (veya limited şirket sözleşmesinde) yer verilip verilemeyeceğinin bağlantılı ve fakat birbirinden ayrı meseleler olduğuna dikkat çekmek gerekir. Şirket esas sözleşmesinde tahkim şartının yer alması, ancak tahkime elverişli ihtilaflar için mümkündür. Dolayısıyla tahkime elverişliliğin şirket esas sözleşmesinde tahkimin öngörülmesi için bir nevi ön şart olduğu söylenebilir. Nitekim

¹ Ayrım için örneğin bkz Tolga Ayoğlu, *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim* (On İki Levha 2018) 1, 9, 173; H. Ercüment Erdem, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim: İsviçre Örneği, Alınacak Dersler ve Öneriler', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 68-69.

tahkime elverişlilik ön koşulunun bu alandaki uyuşmazlıkların en azından bir kısmı bakımından yerine geldiği kanaatindeki hukukçular, şirket esas sözleşmesinde geçerli olarak tahkim şartına yer verilmesinin mümkün olup olmadığı ve mümkünse bu şartın bağlayıcılığı meselelerini hem şirketler hukuku hem de tahkime dair prensipler ışığında tartışmaktadır. Bu çalışmada esas olarak tahkime elverişlilik üzerinde durulacağından şirket sözleşmesinde tahkim anlaşmasına yer verilmesi konusu ayrıca inceleme konusu yapılmamıştır². Şu kadarını ifade etmek gerekir ki karşılaştırmalı hukuk tecrübesi, elverişlilik ve tahkim şartının esas sözleşmede yer alması meselelerinin birbirine koşut ilerleyerek çözülebileceğini göstermektedir.

Altı çizilmesi gereken ikinci husus, şirketler hukuku uyuşmazlıklarının tümünün tahkime elverişli olduğu veya olmadığı yönündeki kategorik bir tespitin hatalı veya en azından eksik olacaktır. Zira kendilerine has birçok özellik barındıran ve çok sayıda farklı tür ve görünümü bulunan bu ihtilaflar bakımından genel geçer bir değerlendirme yapmak doğru değildir³. Aslında şirketler hukuku ihtilaflarının çoğu için tahkime elverişlilik konusunda daha az tereddüt bulunduğu, tartışmaların özellikle anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ve şirketin feshine dair uyuşmazlıklarda yoğunlaştığı söylenebilir. Hem şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime elverişliliğe dair meselelerden en çetrefilli olanları bünyesinde barındırdığından hem de karşılaştırmalı hukuktaki gelişmeler bilhassa bu uyuşmazlık bağlamında ortaya çıktığından, bu çalışmada yalnızca anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarının tahkime elverişliliğine dair tartışmalar özetlenmiştir⁴. Aşağıda önce bu ihtilaflarda tahkime gidilmesine yönelik geleneksel itirazlar ve devamında bunların Yargıtay içtihadındaki izdüşümü üzerinde durulmuştur. Sonraki bölümde ise hem karşılaştırmalı hukuk hem de Türk hukuku öğretisinde bu geleneksel itirazlara verilen cevaplar ve bu tartışmaların nasıl aşıldığı ele alınmıştır.

B. GENEL KURUL KARARLARININ HÜKÜMSÜZLÜĞÜ ÖZELİNDE

1. İhtilafın Önemi

Türk şirketlerinin birçoğunda blok pay sahipliği yapısı görülür. Yani şirketlerde çok sayıda küçük yatırımcı değil birkaç büyük pay sahibinin bulunması yaygındır. Genelde halka açık olmayan bu şirketlerde temel menfaat çatışması, şirket yönetimini kontrol eden hâkim pay sahibiyle şirket işleyişine çok daha sınırlı şekilde tesir edebilen bir ya da birkaç azınlık pay sahibi arasında cereyan eder. Anonim şirkette genel kurul kararları, ilgili toplantıya katılmamış ve katılarak muhalif kalmış olanlar dahil tüm pay sahiplerini bağlar (TK 423). Şirket yönetim kurulu üyeleri de genel kurulda belirlenir [TK 359, 408(2)(b)]. Üstelik mevcut ve hatta şirkete sonradan katılan pay sahiplerini de bağladığı kabul edilen şirket esas sözleşmesi genel kurul kararıyla tadil edilebilir (TK 452). Hâkim

2 Şirket esas sözleşmesinde tahkim şartına yer verilmesi hakkında güncel tartışmalar ve değerlendirmeler için örneğin bkz Ayoğlu (n 1) 11 vd; Cem Veziroğlu, 'Anonim Ortaklık Esas Sözleşmesinde Düzenlenen Tahkim Şartının Geçerliliği', iç Mustafa Erkan ve Candan Yasan Tepetaş (edr), *Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm – Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt – 2* (On İki Levha 2021) 3 vd.

3 Ayoğlu (n 1) 9.

4 Burada özet olarak verilen tartışmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz aşağıda dn 29'da zikredilen eserler.

pay sahibi, birçok hâlde genel kurulda temsil edilen pay ve oyların da çoğunluğunu haiz olacağından genel kurul kararları yerine göre azınlık pay sahipleri açısından bir tahakküm aracına dönüşebilir.

Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü hakkındaki TK 445 vd. hükümlerinin önemi de bu bağlamda anlaşılır. Kanuna, esas sözleşmeye ve dürüstlük kuralına aykırı genel kurul kararları iptal edilebilir iken (TK 445) kimi ağır hukuka aykırılıkların varlığı kararın butlanı sonucunu doğurur (TK 447). TK'da ayrıca düzenlenmemekle birlikte, kurucu unsurlarında noksanlık bulunan genel kurul kararlarının yok hükmünde olduğu da ileri sürülebilir. Azınlık pay sahipleri, hukuka aykırı genel kurul kararlarının iptalini veya butlanının ya da yokluğunun tespitini dava ederek kendilerini koruyabilirler⁵. Bu teorik açıklama Türk uygulamasıyla da paraleldir. Anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne dair davalar ortaklıklar hukukunda en çok başvurulmuş hukukî çareler arasındadır. Bu açıdan devlet mahkemelerinde sonuca bağlanması oldukça uzun süreler alan bu uyuşmazlıkların tahkime elverişli olup olmadığının uygulamayı yakından ilgilendiren bir yönü olduğundan kuşku duymamak gerekir.

2. *Özellik Arz Eden Yönleri*

Anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne dair ihtilaflar usulî açıdan özellik arz eder. Tahkime elverişliliğe dair tartışmaların genelde meselenin usulî tarafıyla irtibatlı olması sebebiyle öncelikle bu konu hakkında bilgi verilecektir. Genel kurul kararlarının iptali davası, karar tarihinden itibaren üç aylık hak düşürücü süreye tabidir (TK 445). TK 448'de yönetim kurulunun davanın açıldığını ilan etmesi öngörülmüştür. Aynı hükme göre üç aylık hak düşürücü sürenin sonuna dek dava görülmeye başlanamaz. Bu süre içinde açılan davalar ise birleştirilerek görülür [TK 448(2)].

Davanın görülmesi için hak düşürücü sürenin bitiminin beklenmesi ve davaların birleştirilmesinin özel olarak öngörülmesinden tahmin edilebileceği üzere bir karara karşı birden fazla kişinin dava açması mümkündür. Zira davalı her hâlükârda şirket olsa da belirli şartları yerine getiren pay sahipleri ya da kolektif olarak şirket yönetim kurulu veya münferiden şirket yönetim kurulu üyeleri iptal davası açma hakkına sahiptir (TK 446). Üstelik şayet mahkeme, kararın iptaline veya butlanının tespitine hükmederse kesinleşen hüküm davaya taraf olmayanlar dahil tüm pay sahiplerini bağlamaktadır (TK 450). Hatta bu yüzden yine TK 450 uyarınca yönetim kurulunun kesinleşen mahkeme kararını tescil ve ilan ettirmesi gerekir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında meselenin tahkime elverişliliğe bakan yönü açısından iki husus özellikle kayda değerdir. İlkin genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü davası, yargılamanın çok taraflı olarak yürütülmesi olasılığı göz önüne alınarak düzenlenmiştir. Bu yüzden TK'da çok taraflı yargılamanın yürütülmesine dair birtakım usulî özel düzenlemeler yer almıştır. İkinci olarak genel kurul kararının hükümsüzlüğüne dair mahkeme kararı, ister inşai nitelikteki iptal hükmü ister butlanın yahut yokluğun tespiti hükmü olsun herkese karşı ileri sürülebilir, yani *erga omnes*

5 Hükümsüzlük davalarının azınlık pay sahiplerini koruyan kanunî sistemdeki işlevi hakkında bkz. Abdurrahman Kayıklık, 'Anonim Şirkette Azınlığın Korunması: Kim İçin, Neden ve Nasıl Bir Koruma?' (2022) 80(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 407, 430-432.

mahiyettedir. Bu hususlar, aşağıda görüleceği üzere bu ihtilafların tahkime elverişliliğine karşı geleneksel argümanların da belkemiğini teşkil etmektedir.

3. Tahkime Elverişliliğe İtirazlar

Türk hukukunda anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarının tahkime elverişli olmadığı geleneksel olarak savunulmaktadır. Yargıtay içtihadına da aynen yansıdığı söylenebilecek bu görüşün⁶ ilk dayanağı, bu ihtilaflarda tahkime elverişlilik kriterinin sağlanmadığıdır. Bilindiği üzere Türk hukukunda yalnızca taraf iradelerine tabi uyuşmazlıklar tahkime elverişlidir [Hukuk Muhakemeleri Kanunu (“HMK”) 408; Milletlerarası Tahkim Kanunu 1(4)]. Genel kabule göre bu kıstas, ilgili uyuşmazlık bakımından sulh ve kabulün mümkün olduğu hâllerde yerine gelir⁷. Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü bağlamında tahkime karşı ileri sürülen ilk itiraz, bu konudaki uyuşmazlıklarda sulh olunmasının veya davanın kabul edilmesinin mümkün olmadığı düşüncesine dayanır. Bu fikre göre genel kurulca verilen bir kararın geçerliliği üzerinde yönetim kurulu ile davacılarca tasarruf edilmesi mümkün olmadığından bu hususla irtibatlı ihtilaflar tahkime elverişli değildir⁸.

Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarının tahkime elverişli olmadığı iddiasının ikinci cephesi daha usulî nitelikte olup kanunî düzenlemenin tahkimi dışladığı üzerinde durmaktadır. Buna göre öncelikle TK 445’te davanın “*şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde*” açılacağına düzenlenmesi emredici mahiyette olup, tahkim yolunu kapatmaktadır⁹. Diğer yandan TK 448’de davaların birleştirileceğinin öngörülmesi, “*tahkim müessesesi ile bağdaşmamakta(dır)*”¹⁰. Son olarak tahkim yargılamasında hakem(ler)in davacı tek bir pay sahibi ile davalı şirket tarafından belirlenmiş olabileceği dikkate alındığında bu hakem(ler)in TK 450 uyarınca tüm pay sahiplerini bağlayacak bir karar vermesinin “*hukuken kabul edilebilir*” olmadığı ileri sürülmektedir¹¹. Tüm gerekçeleri birlikte değerlendiren *Moroğlu*, bu ihtilaflarda tahkimin caiz olmadığı ve bunun da TK’nın tahkim kurumunu dışlamasından ileri geldiği sonucuna ulaşmaktadır¹². Burada anılan gerekçeler hem öğretideki benzer fikirler için dayanak teşkil etmiş¹³ hem de hemen aşağıda görüleceği üzere Yargıtay tarafından da hemen hemen aynen benimsenmiştir.

6 Bu kanaatin Türk şirketler hukukundaki öncüsü *Erdoğan Moroğlu* olup kendisinin Yargıtay tarafından da benimsenen fikirleri özetlenecektir. Yazarın bu konudaki değerlendirmeleri için bkz Erdoğan Moroğlu, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (9. Baskı, On İki Levha 2020) 299 vd. Atıf verilen eser 2020 tarihli olmakla birlikte eserin ilk baskısının 1967’de yapıldığı not edilmelidir. *Moroğlu*’na koştur değerlendirmeler için ayrıca bkz Hasan Pulaşlı, *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II* (5. Baskı, Adalet 2024), § 34 N 243-246.

7 Bkz birçoğu yerine, Hakan Pekcanitez ve Ali Yeşilirmak, ‘§ 22. Tahkim’ iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özekes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (edr), *Pekcanitez Usûl – Medeni Usûl Hukuku Cilt III* (15. Baskı, On İki Levha 2017) 2631-2632; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim ve Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk* (3. Baskı, On İki Levha 2024) 818.

8 Moroğlu (n 6) 300.

9 ibid 300.

10 ibid 300.

11 ibid 300; keza bkz Pulaşlı (n 6) § 34 N 243.

12 Moroğlu (n 6) 299-300.

13 Örneğin bkz Selim Yalçın, *Anonim Şirketlerde Esas Şerhaye Artırımının Dürüstlük Kuralına Aykırılık Nedeniyle İptali*

4. Yargıtay İçtihadı

Yargıtay'ın genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne ilişkin uyuşmazlıklarda tahkime dair verdiği az sayıdaki kararda tahkime elverişliliğin reddedildiği görülmektedir. Mahkeme'nin 2012 tarihli bir kararına¹⁴ göre:

“Dava, ortaklar kurulu kararının iptali istemine ilişkin olup, mahkemeye şirket ana sözleşmesinin 13. maddesi uyarınca uyuşmazlığın hakem yoluyla çözüleceği gerekçesiyle, görevsizlik kararı verilmiştir. Oysa, tahkim konusunda ana sözleşmede yer alan bir hüküm veya yapılacak hakem sözleşmesi geçersizdir. Tahkim, yalnız tarafların arzularına tabi olan, yani davalı ile davacının mahkeme kararına gerek olmaksızın aralarında anlaşarak sonuçlandırabilecekleri uyuşmazlıklar konusunda geçerlidir. Halbuki bir genel kurul kararının iptaline dair uyuşmazlığın davacı ve davalı arasında yapılacak anlaşma ile sonuçlandırılması mümkün değildir. Ayrıca, TTK'nun 381. maddesinin 1. fıkrasının münhasıran ortaklık merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeyi yetkili kılan hükmü ile aynı maddenin 3. fıkrasının davaların birleştirilmesini zorunlu kılan hükmü de tahkim müessesesi ile bağdaşmamaktadır. (Bkz. Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu, Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, üçüncü baskı, s. 226,227)”.

Yargıtay anılan kararında öğretide tahkime elverişliliğe karşı ileri sürülen argümanları aynen ve herhangi bir yoruma yer vermeden esas almıştır. Böylece anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü uyuşmazlıklarında tahkimi reddeden geleneksel öğreti, yüksek yargı nezdinde de karşılık bulmuştur. Daha yakın tarihli bir kararda – ilk kararın kendisi veya gerekçelerine bir atıf olmamakla birlikte – aynı yönde hüküm kurulmuştur¹⁵. Not edilmeye değer başka bir husus, anılan ilk karardaki gerekçelerin TK 530 ve 531 uyarınca şirketin feshi talebine dair bir Yargıtay kararında bu bağlama uyarlanarak ancak özü itibarıyla aynı şekilde kullanılmış olmasıdır¹⁶. Şu hâlde Yargıtay'ın anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğüne dair ihtilaflarda geleneksel öğretiyi takip ettiği, hatta anonim şirketin feshini ilgilendiren uyuşmazlıklarda da iptal davasıyla paralellik kuran bir içtihat geliştirdiği söylenebilir.

(On İki Levha 2018) 132; Aşlı Aytunalp, ‘6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Nazarında Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptalinin Tahkime Elverişliliği’, iç: Prof. Dr. Necmettin M. Berkin'e Armağan (Filiz 2021) 236.

14 Yargıtay 11 HD, E 2011/13485 K. 2012/19915, 5.12.2012 (Lexpera). Karar limited şirket genel kurul kararının iptaliyle ilgili olsa da TK 445 vd hükümleri TK 622 uyarınca limited şirkete de kıyasen uygulanmaktadır. Yani kararın limited şirketle ilgili olması içtihadın anonim şirketler açısından dikkate alınmasına mani değildir.

15 Yargıtay 11 HD, E 2019/2226 K 2019/5000, 1.7.2019 (Lexpera).

16 Yargıtay 11 HD, E 2014/141 K 2014/6951, 9.4.2014 (Lexpera): “Oysa, tahkim konusunda şirket ortakları arasındaki sözleşmede yer alan bir hüküm veya yapılacak hakem sözleşmesi geçersizdir. Tahkim, yalnız tarafların arzularına tabi olan, yani davalı ile davacının mahkeme kararına gerek olmaksızın aralarında anlaşarak sonuçlandırabilecekleri uyuşmazlıklar konusunda geçerlidir. Halbuki bir anonim şirketin feshine dair uyuşmazlığın ortaklar arasında yapılacak anlaşma ile sonuçlandırılması mümkün değildir. Ayrıca, 6102 sayılı TTK'nın 530 ve 531. maddelerinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesini yetkili kılan hükümleri de tahkim müessesesi ile bağdaşmamaktadır.”.

III. GÜNCEL GELİŞMELER

Yukarıdaki açıklamalar dikkate alındığında Türk hukukunda geleneksel yaklaşımın anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarında tahkim aleyhine olduğu söylenebilir. Üstelik bu bakış açısı Yargıtay içtihadına da sirayet etmiştir. Bunun doğal sonucu, tarafların şirketler hukuku ihtilafları için tahkim anlaşması akdetmekten imtina etmeleri ve içtihadın da mevcut hâliyle donması olurdu. Ancak karşılaştırmalı hukuk, Türk hukuk literatürü ve uygulaması ve nihayet yargı kararlarındaki bazı gelişmeler durumun bundan farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bölümde bu gelişmeler özetlenecektir¹⁷.

A. KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

1. Alman Hukuku

Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilafları ve bu uyuşmazlıklarla bağlantılı olarak şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime başvurulması Alman hukukunda yaygındır. Bu durum, Almanyada limited şirkette¹⁸ genel kurul kararlarının iptaline dair yargı kararları ve bu kararlara paralel olarak gelişen tahkim uygulaması üzerinden izlenebilir. Türk hukukuna dair literatürde Alman hukukundaki gelişmeler daha önce etraflıca incelenmiş olduğundan¹⁹ burada yalnızca bir özetle yetinileceğini vurgulamak isterim.

Alman Federal Mahkemesi'nin konuya dair iki önemli kararına değinilebilir. 1996 tarihli ve Alman öğretisinde Tahkime Elverişlilik I (*Schiedsfähigkeit I*) olarak anılan kararda²⁰ mahkeme genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü bağlamında tahkime yönelik birçok itirazı ele almıştır. Mahkeme'ye göre kanunda bu ihtilaflar için yetkili mahkemenin gösterilmesi tahkimi dışlamamakta, bu davaların mutlaka devlet yargısında görülmesini haklı kılan üstün bir menfaat bulunmamakta ve şirket ortaklarının genel kurul kararları üzerinde tasarruf imkânı bulunmaktadır. Böylece tahkime

17 Güncel gelişmelerden bir kısmı hakkında daha özlü açıklamalar için bkz Cem Veziroğlu ve Abdurrahman Kayıklık, 'Arbitration of Corporate Law Disputes in Turkey: Is the Tide Turning?' (*Kluwer Arbitration Blog*, 4 Şubat 2022) <<https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/02/04/arbitration-of-corporate-law-disputes-in-turkey-is-the-tide-turning/>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024.

18 Alman hukukunda anonim şirket esas sözleşmesinde tahkim şartına yer verilip verilemeyeceği esas sözleşmede öngörülebiyecek düzenlemeleri sınırlayıcı nitelikteki emredici hükümler ilkesi (*Satzungsstrenge – Aktiengesetz § 23 V*) açısından tartışmalıdır, bu hususta farklı fikirler için bkz Carsten Schäfer, '§ 246' in Wulf Goette ve Mathias Habersack (eds), *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz* (5th edn, C.H. Beck 2021), § 246 N 33; Ulrich Noack ve Dirk Zetzsche, '§ 246' in Wolfgang Zöllner ve Ulrich Noack (eds) *Kölner Kommentar zum Aktiengesetz* (3rd edn, Carl Heymanns 2017) § 246 N 140 vd. Bu nedenle güncel gelişmeler daha ziyade limited şirketler bağlamında ortaya çıkmıştır. Fakat limited şirketlere de – tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi – kıyasen anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü davası hakkındaki kanun hükümleri uygulanmaktadır, bkz Johannes Wertenbruch, 'Anh. § 47' in Holger Fleischer ve Wulf Goette (eds), *Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung* (4th edn, C.H. Beck 2023) Anh. § 47 N 1.

19 Örneğin bkz İsmail Kırcı, *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (3. Baskı, On İki Levha 2023) N 299 vd; Abdurrahman Kayıklık, 'Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü İhtilaflarında Tahkim' (2020) 36(4) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 138 vd.

20 BGH, 29.03.1996 – II ZR 124/95 (beck-online).

elverişliliğe engel olup olmadığı tartışılan birçok hususun esasen tahkim yolunu kapatmadığı kararda açıkça ifade edilmiştir. Buna rağmen mahkeme, iptal kararının herkese karşı ileri sürülebilen niteliğinin kanunda gösterilen sıkı usulî kurallar çerçevesinde devlet mahkemesince verilecek kararlar için söz konusu olacağını vurgulamıştır. Tahkime Elverişlilik I kararında hakem kararına *erga omnes* etki tanınması ve dolayısıyla özellikle çelişkili hakem kararlarının önlenmesi açısından kanunî bir düzenleme gerektiği belirtilmiştir. Esasen mahkemenin böylece meselenin bu dönemde Almanya'da devam eden tahkim reformu çalışmaları yoluyla çözülmesi için bir işaret verdiği düşünülmüştür. Ancak tahkim hukuku reforme edilirken kanun koyucu şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilafları bağlamında hakem kararlarına *erga omnes* etki tanınmasının içtihadı bırakıldığını ifade etmiştir²¹.

Federal Mahkeme'nin uygulamaya yön veren asıl kararı, Tahkime Elverişlilik II (*Schiedsfähigkeit II*) olarak isimlendirilmektedir²². 2009 tarihli bu kararda devlet yargısıyla eş düzeyde koruma sağlayan bir tahkim usulü öngörülmesi hâlinde genel kurul kararının hükümsüzlüğüne *erga omnes* etki tanıyan AktG § 248 I'in²³ hakem kararına da uygulanabileceğine hükmedilmiştir. Mahkeme, devlet yargısıyla eş düzeyde koruma sağlayacak tahkim şartı bakımından şu şartları aramıştır:

- i. Şirket sözleşmesinde tüm ortakların rızasıyla eklenmiş bir tahkim şartı yer alması veya tüm pay sahipleri ile şirketin taraf olduğu haricî (şirket sözleşmesi dışı) bir tahkim anlaşması bulunması,
- ii. Tüm pay sahiplerinin yargılama süreci hakkında bilgilendirilmesi ve yargılamaya müdahale imkânını haiz olması,
- iii. Hakem seçiminin tarafsız bir makama bırakılması veya tüm pay sahiplerine bu hususta söz hakkı tanınması,
- iv. Aynı genel kurul kararının hükümsüzlüğüne ilişkin tüm davaların birleştirilerek görülmesi.

Tahkime Elverişlilik II kararıyla genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarında tahkim yolu içtihat eliyle açılmıştır. Öte yandan kararda belirtilen tüm şartları sağlayacak bir tahkim şartının kaleme alınmasının güç olması ve muhtemel noksanlıkların tahkim anlaşmasını geçersiz kılma ihtimali karşısında devreye tahkim uygulaması girmiştir. Alman Tahkim Kurumu (*Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit* – DIS) tarafından şirket sözleşmelerine eklenebilecek model bir tahkim şartı ve bu şartın detaylar bakımından gönderme yaptığı “*Şirketler Hukuku İhtilafları İçin Tamamlayıcı Tahkim Kuralları*” yayınlanmıştır²⁴.

21 Entwurf eines Gesetzes zur Neuregelung des Schiedsverfahrensrechts (Schiedsverfahrens-Neuregelungsgesetz – SchiedsVfG, 12 Temmuz 1996) <<https://dserver.bundestag.de/btd/13/052/1305274.pdf>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024, 34-35.

22 BGH, 6.4.2009 – II ZR 255/08 (beck-online).

23 TK 450 ile paralel nitelikteki hükmün ilk cümlesine göre kesinleşen hükümsüzlük kararı davaya taraf olmasalar dahi tüm pay sahipleri ve şirket organlarını bağlar.

24 Bugün DIS Kuralları'nın eki niteliğindeki bu kurallar için bkz 2018 DIS Arbitration Rules <https://www.disarb.org/fileadmin/user_upload/Werkzeuge_und_Tools/2018_DIS-Arbitration-Rules_012023.pdf> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024. Almanca metin için bkz 2018 DIS-Schiedsgerichtsordnung <https://www.disarb.org/fileadmin/user_upload/

Alman hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimin özellikle genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü alanında Türk hukukuna benzer itirazlarla karşılaştığı, tartışmaların öğretilerdeki gelişmeleri dikkate alan Alman yargısının inisiyatif alması ve tahkim uygulamasından gelen destekle aşıldığı görülmektedir. Bu nedenle Alman hukuku, karşılaştırmalı açıdan tahkim yolunun kanun koyucunun dahli olmadan açıldığı bir model sunması açısından kayda değerdir.

2. İsviçre Hukuku

Türk ortaklıklar hukukundaki birçok hüküm ve prensibe kaynaklık eden İsviçre hukuku, şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimin yolunun açılması bakımından Almanya'ya göre farklı bir emsal teşkil eder. Zira bu hukuk sisteminde öğretisi ve içtihadı yansıyan tartışmalar, somut bir hukuk normu vasıtasıyla aşılmıştır. Alman hukuku açısından olduğu gibi İsviçre'deki gelişmeler de daha önce Türk hukuk literatüründe ayrıntılı şekilde ele alınmış olduğundan²⁵ burada yalnızca daha ziyade güncel gelişmelere eğilen bir özet sunulacaktır.

Yakın zamana kadar genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarında tahkime elverişlilik ve şirket sözleşmesinde tahkim şartına yer verilip verilemeyeceği konularında farklı fikirlerin ileri sürüldüğü İsviçre hukukunda mesele 2020'de kabul edilen şirketler hukuku reformu ile çözülmüştür. İsviçre Borçlar Kanunu'nun ("OR") anonim şirket pay sahiplerinin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen kısmına eklenen m 697n²⁶ uyarınca şirket esas sözleşmesinde şirketler hukuku ihtilaflarının – tahkim yeri İsviçre olmak kaydıyla – hakemlerce karara bağlanacağı öngörülebilir ve bu tahkim şartı, aksi kararlaştırılmamışsa şirketi, organlarını, organ üyelerini ve pay sahiplerini bağlar (f 1). Hükme göre tahkim usulüne İsviçre Medeni Usul Kanunu'nun tahkime dair hükümleri uygulanacak olup İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu'nun milletlerarası tahkime dair hükümlerinin tatbiki açıkça dışlanmıştır (f 2). Hükümün üçüncü ve son fıkrasında esas sözleşmenin tahkime dair detayları özellikle (kurumsal) tahkim kurallarına atıfla düzenleyebileceği öngörülmüştür. Aynı fıkra uyarınca tahkim şartının her hâlükârda hakem kararından doğrudan etkilenebilecek kişilerin – temelde pay sahiplerinin – yargılamanın başlangıcı ve sona ermesi hakkında bilgilendirilmesi ile bu kişilere yargılamaya müdahale ve hakem heyetinin oluşumunda söz sahibi olma imkânı tanınmasını temin etmesi gerekir.

Görüldüğü üzere Alman içtihadı ve uygulaması İsviçre'de pozitif hukuku etkilemiş durumdadır. İsviçre kanun koyucusunun şirketler hukukunda tahkimin önünün açılmasını azınlık pay sahiplerinin korunmasına yönelik bir değişiklik olarak takdim etmesi kayda değerdir²⁷. Kanun değişikliği 2023'te yürürlüğe girmiş, yasanın kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesi arasındaki sürede İsviçre Tahkim Merkezi (*the Swiss Arbitration Centre*) tarafından şirketler hukuku ihtilafları için "*Şirketler Hukuku İhtilafları*

Werkzeuge_und_Tools/2018_DIS-Schiedsgerichtsordnung_072021.pdf > Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024).

25 Örneğin bkz Kırcıca (n 19) N 304 vd; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 143 vd; Erdem, *İsviçre Örneği* (n 1) 72 vd.

26 OR m 797a uyarınca bu hüküm limited şirketlere de kıyasen uygulanır.

27 Botschaft zur Änderung des Obligationenrechts (Aktienrecht) vom 23. November 2016 (BBl 2017 399) <<https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/2017/112/de>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024, 545-546.

İçin *Tamamlayıcı Tahkim Kuralları*” yayınlanmıştır²⁸. Böylece İsviçre hukukunda şirketler hukuku ihtilaflarında tahkim uygulamasının önümüzdeki yıllarda hızlı bir şekilde yaygınlaşması beklenebilir.

B. ÖĞRETİ

Yukarıda Türk şirketler hukuku öğretisinde geleneksel olarak şirketler hukuku uyuşmazlıklarına özellikle anonim şirket genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilafları bazında mesafeli yaklaşıldığı ve bu tutumun Yargıtay içtihadında da karşılık bulduğu açıklanmıştır. Bugün şirketler hukuku öğretisinde karşılaştırmalı hukuktaki gelişmelerin de yadsınamaz etkisiyle tahkim lehine giderek güçlenen bir eğilimden söz etmek mümkündür. Bu alandaki birçok ihtilaf için mevcut olduğu söylenebilecek bu yaklaşım, aşağıda kısaca genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilafları açısından incelenmiştir. Aşağıdaki atıflardan anlaşılacağı üzere şahsî fikrimin de bu eğilime paralel olduğunu, ancak bu çalışmanın amacı ve kapsamı gereği aşağıda öğretilerdeki genel tutumun aktarılmasına öncelik verildiğini vurgulamalıyım.

Bugün şirketler hukuku literatüründe hâkim kanaat, anonim şirket genel kurul kararlarının iptaline dair ihtilafların tahkime elverişli olduğu yönündedir²⁹. Aynı ölçüde hâkim bir fikirden söz etmek güç olmakla birlikte genel kurul kararlarının hükümsüzlüğünün tespitine dair uyuşmazlıkların da tahkime elverişli olduğu ileri sürülmektedir³⁰. Tahkime elverişlilik lehine pozisyon alan yazarların öncelikle geleneksel itirazın çıkış noktalarına karşı argümanlar geliştirdiği görülmektedir. Tarafların ihtilaf konusu üzerinde tasarruf etme kabiliyetine sahip olup olmadığı noktasında bu davada sulh ve veya kabul için yönetim kurulunun genel kuruldan izin almasının gerekebileceği; fakat bu hususun tahkime elverişliliğe engel teşkil etmeyen bir şirket içi yetki meselesi olduğu vurgulanmaktadır³¹.

28 İngilizce metin için bkz <https://www.swissarbitration.org/wp-content/uploads/2022/11/Supplemental-Swiss_Rules_for_Corporate_Law_Disputes_EN.pdf> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024.

29 Burak Huysal, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik* (Vedat 2010) 312-313; Ayoğlu (n 1) 108 vd; Cem Veziroğlu, 'Arbitration of Corporate Law Disputes in Joint Stock Companies under Turkish Law: A Comparative Analysis' (2019) 16(6) *European Company and Financial Law Review* 771, 785-786; Tuğçe Nimet Yaşar, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü' iç Musa Aygül ve Ersin Erdoğan (edr) *Uluslararası Tahkim Sempozyumu 25-26 Nisan 2019* (Yetkin 2020) 308 vd; Burak Etirli, 'Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararının İptali Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği', iç *Prof. Dr. Ali Necip Ortanâ Armağan Cilt 2* (Legal 2020) 2016; H. Ercüment Erdem, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği', iç Hatice Özdemir Kocasakal ve Süheyla Balkar (edr), *Tahkim Anlaşması* (On İki Levha 2020) 13; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 146 vd; Kırca (n 19) N 312; Betül Aktaş Ertan, 'Genel Kurul ve Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğünde Tahkim', iç Mehmet Bahtiyar, Mete Tevetoğlu, Betül Aktaş Ertan, Mehmet F. Şua, Tülay Gökdemir Tamer ve Hakan Tokbaş (edr) *Ticaret Hukukunun Güncel Meseleleri 2022 - III. Ticaret Hukuku Kongresi* (Aristo 2022) 353 vd; Mehtap Şahin Altıntaş, 'Şirketler Hukukunda Tahkim' (2023) 22(48) *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1257, 1277-1278; Yağmur Türkeş, *Sermaye Şirketlerinde Şirket İçi Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözülmesi* (On İki Levha 2024) N 179 vd. Mevcut hukuk bakımından bu sonuca varmanın güç gözüktüğü, fakat açık bir kanun hükmüyle tartışmaların aşılabileceği yönünde, Mehmet Helvacı, 'Sermaye Ortaklıklarına Özgü Davalarda "Tahkime Uygunluk" ile İlgili Değerlendirmeler', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM - Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 114-115.

30 Ayoğlu (n 1) 118; Erdem, *Tahkime Elverişlilik* (n 29) 13; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 151-153; Kırca (n 19) N 312; Aktaş Ertan (n 29) 360; Türkeş (n 29) N 193 vd ve yönetim kurulu kararları bağlamında olmakla birlikte Ünal Tekinalp, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku* (5. Baskı, Vedat 2020) N 12-111; karşı Huysal (n 29) 321-322; ayrıca bkz ve karşı Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 786 dn 48 ve Helvacı (n 29) 114 dn 46.

31 Kırca (n 19) N 343; Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 785; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 147; Helvacı (n 29) 107. Tahkime elverişlilik

Keza TK 445'te şirket merkezindeki asliye ticaret mahkemesinin yetkili kılınmasının tahkimi dışlama amacı gütmeyeceği, bu davaların devlet yargısında görülmesini gerektiren kamusal bir menfaat bulunmadığı kabul edilmektedir³². Diğer yandan verilecek kararın davanın taraflarını aşan bir etki sahası olabileceği gözetilerek ilgililere bilgi verilmesi, hakem veya hakemlerin seçiminde söz hakkı ile davaya müdahale olanağı tanınmasının tahkim anlaşmasında düzenlenmesi önerilmektedir³³. Son olarak gerekli usulî korumanın böylece sağlanması ile hakem kararının TK 450'de öngörüldüğü üzere davaya taraf olmayan pay sahiplerini de bağlayıcı etkiyi haiz olmasının mümkün olduğu savunulmaktadır³⁴.

Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ihtilaflarının tahkime elverişli olduğu ileri sürülürken yalnızca bu alanda tahkime yönelik mevcut itirazlara değil, henüz karşı fikirdekilerce üzerinde durulmamış ancak durulması muhtemel kimi meselelere de değinildiği görülmektedir. Örneğin anonim şirket organ kararının hükümsüzlüğünün kişiler hukukuyla bağlantılı bir mesele olarak görülebileceğine ve HMK'nın ilgili hükümleri³⁵ uyarınca bu alandaki kararların kesinleşmedikçe yerine getirilemeyeceği hatırlatılmakta; ama bu hususun bir tahkime mani bir yönü olmadığı kabul edilmektedir³⁶. Benzer bir husus, hakem kararının ticaret siciline kaydının gerekmesidir. Hatırlanacağı üzere TK 450'nin ikinci cümlesi uyarınca yönetim kurulu, genel kurul kararının hükümsüzlüğüne dair kesinleşen kararın tescilini sağlamakla yükümlüdür. Öte yandan hakem kararlarının da belirli şartları sağlamak kaydıyla tescilinin mümkün olduğu ve bu açıdan da bir tahkim engelinin mevzu bahis olmadığı fikri benimsenmektedir³⁷.

Görüldüğü üzere bugün öğretilerde genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü bağlamında bu ihtilafların tahkime elverişli olduğu düşüncesi ağır basmaktadır. Üstelik nihai kanaat tahkime elverişlilik lehine veya aleyhine olsun, birçok şirketler hukuku uyumsuzluğu hakkında tahkimin eskisine oranla çok daha yoğun şekilde tartışıldığı³⁸ rahatlıkla söylenebilir. Bu durum Türk şirketler hukuku öğretisinde

gerekeceği açısından bkz ve karşı Huysal (n 29) 312-313; Etirli (n 29) 2015-2016.

32 Bu yönde örneğin bkz Ayoğlu (n 1) 86-88; Yaşar (n 29) 300-301; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 148.

33 Ayoğlu (n 1) 94; Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 785-786; Erdem, *Tahkime Elverişlilik* (n 29) 12. İlgililerin menfaatlerini temin eden düzenlemelerin tahkim anlaşmasının geçerlilik koşulu olduğu yönünde, Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 149, 165; yine bu minvalde, Türkeş (n 29) N 190.

34 Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 786; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 150-151; tahkim anlaşmasında hakemlere inşai nitelikte hüküm kurma yetkisinin tanınabileceği fikrinde, Ayoğlu (n 1) 84-86; Aktaş Ertan (n 29) 359; Türkeş (n 29) N 191; karşı Helvacı (n 29) 114.

35 Bkz HMK 350(2) ve 367(2).

36 Kırcı (n 19); Ayoğlu (n 1) 80-81.

37 Ayoğlu (n 1) 96-97; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 167-168; Aktaş Ertan (n 29) 357.

38 Bkz genel olarak, Huysal (n 29) 298 vd; Ayoğlu (n 1) 75 vd; Korkut Özkorkut, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim', iç Metin Kıratlı, Hakkı Susmaz, Eda Manav Özdemir ve Güray Özsu (edr), *Tahkim ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı* (Cumhurbaşkanlığı Yayınları 2023), 182 vd; Mehmet Özdamar, 'Şirketler Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözülmesi', iç Rauf Karasu (ed), *Hacettepe Üniversitesi II. Sigorta ve Şirketler Hukuku Sempozyumu 25 - 26 Kasım 2022* (Yetkin 2023), 186 vd; Türkeş (n 29) N 155 vd; yönetim kurulu kararlarının hükümsüzlüğü bağlamında, Hediye Bahar Sayın, *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı* (2. Baskı, On İki Levha 2017) 345 vd; Raziye Aksu, *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı* (On İki Levha 2022) 396 vd; Aktaş Ertan (n 29) 360 vd; TK 191, 192 ve 193'te düzenlenen davalar açısından, Sinan Sarıkaya, *Şirket Birleşmelerinde Ortakların Dava Yoluyla Korunması* (Vedat 2019) 191 vd, 309 vd, 394 vd; Sinan Sarıkaya, 'Türk Ticaret Kanunu'nda Öngörülen Birleşme

tahkim hakkındaki birikimin hızla geliştiğine işaretler. Bu hususun daha sonra tartışılacak diğer gelişmelerle birlikte daha köklü değişikliklere zemin hazırlaması beklenebilir.

C. UYGULAMA

Daha önce değinildiği üzere, Yargıtay'ın şirketler hukukunda tahkime özellikle oldukça sık karşılaşılan kimi ihtilaflar açısından olumsuz yaklaşan kararları bulunmaktadır. Bu durumun uygulama şirketler hukuku alanında tahkimin gelişimine ket vurması, en azından yavaşlatması doğaldır. Buna rağmen birtakım güncel gelişmeler bu alandaki ilerlemenin durmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi ("İTOTAM") tarafından düzenlenen 16 Ekim 2021 tarihli ve "*Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim*" başlıklı seminerde³⁹ Ticaret Bakanlığı'nın şirket sözleşmelerinde tahkim şartına yer verilmesine olumsuz yaklaşmadığı, keza şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime elverişlilik açısından – Yargıtay içtihadının aksi yönde olduğu uyuşmazlıklar haricinde – prensip itibarıyla sorun görülmediği ifade edilmiştir⁴⁰. Aynı toplantıda sicil uygulaması açısından da emredici kanun hükümlerine aykırı düşmeyen bir tahkim şartının şirket sözleşmesinde yer verilmesi önünde bir engel bulunmadığı, ancak tahkim anlaşmasının içeriğiyle ilgili tereddütlerin bertaraf edilmesi için bir model tahkim şartının hazırlanmasının uygulama açısından faydalı olacağı belirtilmiştir⁴¹.

Davalarında Tahkim' iç Mustafa Erkan ve Candan Yasan Tepetaş (edr), *Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-2: Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm* (On İki Levha 2021), 75 vd, 84 vd, 93 vd; şirketin haklı sebeple feshi davasının (TK 531) tahkime elverişliliği bahsi için, Ayşe Şahin, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi* (Vedat 2013) 371 vd; Özlem İlbasmış Hızlısoy, *Anonim Şirketin Haklı Sebeple Feshi* (Adalet 2016) 233 vd; Emel Hanağası, 'Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davasının Medeni Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi' (2016) 32(1) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 199, 230 vd; Nuri Erdem, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi* (2. Baskı, Vedat 2019) 187-189; Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 786 vd; Mustafa Kayhan, *Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi Davası* (On İki Levha 2021) 78 vd; Rahmi Can Ömür, 'Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davasının Usûl Hukuku Bakımından İncelenmesi' (2021) 18(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1381, 1400-1401; Erdem, *Tahkime Elverişlilik* (n 29) 13 vd; Şahin Altıntaş (n 29) 1279; sorumluluk davaları bakımından, Üstün Köprücü, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu Davası* (Seçkin 2022) 188 vd; Ali Eskioçak, *Yönetim Kurulu Üyelerinin Şahsi Sorumluluğuna İlişkin Davalarda Maddi Hukukun Usûl Hukukuyla Etkileşimi* (Seçkin 2022) 269 vd; Beyza Gül Gözen, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılan Sorumluluk Davasında Tahkim* (Seçkin 2024) 74 vd; sermaye piyasası mevzuatından doğan kimi uyuşmazlıklarda tahkim hakkında, İsmail Altay, 'Anonim Ortaklıklarda Ortaklıktan Çıkarma Hakkı Uyuşmazlıklarının Tahkim İle Çözümü', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 29 vd.; Yusuf Ziyaeddin Sönmez, 'Sermaye Piyasası Uyuşmazlıklarında Tahkim' iç Metin Kıratlı, Haklı Susmaz, Eda Manav Özdemir ve Güray Özsü (edr), *Tahkim ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı* (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2023), 254 vd.

39 Çevrimiçi düzenlenen etkinliğin video kaydı için bkz <<https://www.youtube.com/watch?v=WaExprnpqqg>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024. Çalışmanın geri kalanında 2022'de yayınlanan seminer kitabına atıf verilmiştir.

40 Bkz Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcısı tarafından yapılan konuşma, Ahmet Can Balak, 'Şirket Sözleşmelerinde Tahkim Şartı', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 9 vd.

41 Bkz İstanbul Ticaret Sicili Müdürü tarafından yapılan konuşma, Fatmagül Kansoy Temel, 'Sicil Uygulamaları Çerçevesinde Tahkim Şartı', Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 19 vd.

Bu açıklamalara paralel bir gelişme, seminerden hemen sonra şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimi öngören bir tahkim anlaşmasını barındıran bir anonim şirket esas sözleşmesi hükmünün tescil edilmesi ve 1 Kasım 2021 tarih ve 10441 sayılı TTSG'de ilan edilmesidir⁴². Bu gelişmeden kısa bir süre sonra İTOTAM, tescil edilen tahkim şartını esas alarak şirket sözleşmeleri için bir örnek tahkim şartı yayınlamıştır⁴³. Örnek tahkim şartı şu şekildedir:

“Türk Ticaret Kanunu, işbu esas sözleşme ve şirket kararlarından kaynaklananlar da dahil olmak üzere pay sahipleri arasında veya şirket ve pay sahipleri arasında veya yönetim kurulu üyeleri ile şirket ve/veya pay sahipleri arasında doğacak tüm uyuşmazlıklar, emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla, İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (İTOTAM) Tahkim Kuralları uyarınca nihai olarak tahkim yoluyla çözümlenecektir.

Uyuşmazlıklara İTOTAM Tahkim Kuralları yanında Türk Ticaret Kanunu'nun ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili uyuşmazlığa özgü esasa ve usule ilişkin hüküm ve kuraları uygulanacaktır.

Uyuşmazlık..... (tek hakem veya üç hakemden oluşan hakem kurulu) tarafından çözüme bağlanacaktır. Tahkim yeri İstanbul'dur. Tahkim dili Türkçedir.”

Yukarıda verilen model tahkim şartının eleştiriye açık ve geliştirilmesi mümkün yönleri olduğuna şüphe yoktur⁴⁴. Yine de model tahkim şartının yayınlanmasıyla gelinen nokta, karşılaştırmalı hukuk ve Türk öğretisindeki tahkim yanlısı tutumun giderek uygulamaya da sirayet ettiğinin bir emaresi olarak alınabilir. Bu noktada hem sicil hem de kurumsal tahkim uygulamasında birbirine paralel gelişmelerin söz konusu olması özellikle altı çizilmesi gereken bir husustur.

D. İÇTİHAT

Şirketler hukuku alanında tahkim lehine kayda değer gelişmelerin son halkası, yakın tarihli bir yargı kararıdır. Bu cümle ilk defa okunduğunda Yargıtay içtihadında bir değişiklik olduğu düşünülebilir. Fakat burada açıklanacak gelişme temyiz değil, istinaf aşamasında verilen bir kararı ilgilendirmektedir. Bu çalışmada kararın genel bir özetinin sunulması ve güncel gelişmelerle bağlantısının üzerinde durulması tercih edilmiştir⁴⁵. Dolayısıyla kararın esas bakımından tahlili ve buna dair detayların çalışma kapsamı dışında yer aldığı belirtilmelidir.

Şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime dair bir güncel gelişme olarak ele alınacak içtihat, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. Hukuk Dairesi tarafından 20.10.2022 tarihinde verilen bir karardır⁴⁶.

42 Bu tahkim şartı ve tescil süreci hakkındaki değerlendirmeler için bkz Cem Veziroğlu ve Kadir Çevikbaş, ‘İstanbul Ticaret Sicil Müdürlüğü’nde Tescil Edilen İlk Esas Sözleşmesel Tahkim Şartına İlişkin Tespitler’, iç Başak Baysal ve Nilay Arat (edr), *KHAS Hukuk Bülteni 2021-2022 Akademik Yılı Derlemesi* (On İki Levha 2022) 373 vd.

43 Bkz <https://www.itotam.com/Dosyalar/2021/_combotah.pdf> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024.

44 Bu açıdan bkz ve karşı aşağıda dn 51'deki kaynaklarda yer alan model tahkim şartı önerileri.

45 Bu bağlamda kararla ilgili olarak ayrıca bkz Abdurrahman Kayıklık, ‘Bir BAM Kararı Vesilesiyle Şirketler Hukuku İhtilaflarında Tahkim Üzerine Notlar’ (*NASAMER Law Blog*, 29 Mart 2023) <<https://nasamer.ku.edu.tr/bir-bam-karari-vesilesiyle-sirketler-hukuku-ihtilaflarinda-tahkim-uzerine-notlar/>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024.

46 İstanbul 14 BAM E. 2022/1843 K 2022/1373, 20.10.2022 (Lexpera; Emsal UYAP).

Karara konu somut olay, limited şirket müdürünün yetkilerinin TK 630(2) uyarınca kaldırılması talebiyle ilgili olup şirket ortakları arasındaki hissedarlar sözleşmesinde tahkim şartı bulunmaktadır. Mahkeme davalının tahkim itirazını kabul etmiş; davacının istinaf talebi de BAM tarafından reddedilmiştir.

Kararın doğrudan somut olayla ilgili kısmı da kayda değer olmakla birlikte esas önem arz eden, mahkemenin şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimle ilgili diğer değerlendirmeleridir. Örneğin kararda “*asıl olan tahkime elverişlilik olup, tahkime elverişsizlik istisnaidir; tahkime başvurulabilir bir hak olduğuna göre, bu hakkı sınırlandıran istisnaların dar yorumlanması*” gerektiği belirtilmektedir. Bu ifade, mahkemenin genel olarak *favor arbitri* yaklaşımını benimsediğine işaret eder.

Mahkemenin Yargıtay’ın yukarıda değinilen içtihadına değinildiği hatta bu kararlara öğretiyeye de atıfla kimi eleştiriler yöneltildiği görülmektedir. Örneğin mahkeme, anonim şirkette organsal sorumluluğa dair davalarda yetkili mahkemeyi gösteren TK 561’in gerekçesinde tahkim yolunun açık olduğunun belirtildiğini vurgulamakta ve bunu kanun koyucunun şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimi dışlama iradesi olmadığını bir delili olarak sunmaktadır. Keza öğretiyeye de atıfla kesin yetki öngören hükümlerin tahkime elverişsizlik sonucunu doğurmayacağına açıkça belirtilmesi dikkate değerdir⁴⁷. Kararda bir konuyla ilgili hakem kararının ticaret siciline tescilinin gerekli olmasının tahkime engel teşkil etmediği, hukuk düzeni mahkeme kararlarıyla hakem kararlarını birbirine denk tuttuğundan tescil bakımından bu ikisi arasında bir fark gözetilmemesi gerektiği yine güncel doktrine gönderme yapılarak ifade edilmiştir⁴⁸.

BAM tarafından verilen bu karar elbette limited şirketler hukukundaki belirli bir ihtilaf türüyle ilgilidir. Kararda genel olarak şirketler hukukunda tahkime dair değerlendirmeler yer alsa da bunlar karardaki hükümlerle ancak dolaylı olarak irtibatlı, *obiter dicta* mahiyetinde açıklamalardır. Bu arada kararın – bu çalışmanın kaleme alındığı tarih itibarıyla – henüz kesinleşmediği anlaşılmaktadır⁴⁹. Dolayısıyla temyiz aşamasında kararın bozulması da söz konusu olabilir. Fakat bu tespitler, şirketler hukuku ihtilaflarında tahkim konusunda yargı makamları nezdinde bir tutum değişikliğinin ön işareti olarak değerlendirilebilir. Yargıtay’ın aksi yöndeki içtihadı varlığını korumakla birlikte bu karar, yukarıda açıklanan diğer gelişmelerle birlikte okunduğunda gelecekte yüksek yargı içtihadının yön değiştirebileceğini ya da en azından bunun ihtimal dahilinde olduğunu göstermektedir.

47 Karardaki ilgili ifade şu şekildedir: “(M)ahkemede açılacak bir dava bakımından kesin yetki kuralının konulmuş olması, o meselenin tahkime elverişli olmadığına gerekçe yapılamaz”.

48 Kararın ilgili kısmına göre: “Hakem heyetinin azil konusundaki kararının ticaret sicil kaydında değişiklik yapmayı gerektirecek nitelikte olması da tek başına o işlemin tahkime elverişli olmaması sonucunu doğurmaz... Türk hukuk sistemi, ulusal tahkimde verilen hakem kararlarını mahkeme kararlarıyla eşit tuttuğuna göre, ticaret siciline tescil edilecek kararın mutlaka bir devlet mahkemesi tarafından verilmesi gerektiğini savunmak, kanun koyucunun iradesiyle uyuşan bir yaklaşım olmayacaktır”.

49 Emsal UYAP veri tabanında kararın durumu “kesinleşmedi” olarak gözükmektedir. Lexpera, Kazancı ve Yargıtay Karar Arama (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>) veri tabanlarında BAM kararının esas ve karar numaralarına dayanan arama da herhangi bir sonuç vermemiştir.

IV. SONUÇ VE ÖNGÖRÜLER

Buraya kadar anlatılanlar, şirketler hukuku ihtilaflarında tahkimin öteden beri tartışmalı bir mesele olduğunu göstermektedir. Bu uyuşmazlıkların tahkime elverişliliğine karşı teorik ve pratik kimi itirazlar hem Türkiye’de hem karşılaştırmalı hukukta geleneksel olarak ileri sürülmektedir. Bu endişelerin tamamen yersiz olduğu da söylenemez. Bilhassa genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü ve şirketin feshi gibi ihtilafların kararın davaya taraf olmayan kişileri dahi etkileme ihtimali, tahkime dair genel kaidelerin sınırlarını zorlamaktadır. Buna rağmen farklı hukuk sistemlerinde ve keza Türkiye’de şirketler hukuku uyuşmazlıklarında tahkimin üzerinde ısrarla durulmakta ve tahkim uygulamasının önünün açılması teşvik edilmektedir.

Tüm çetrefilli yönlerine rağmen şirketler hukuku ihtilaflarında tahkime yönelik ilginin bu denli yüksek olmasının önemli gerekçeleri vardır. Bir defa çalışmanın hemen başında bahsedildiği üzere tahkimin sürat ve uzmanlık gibi artıları şirketler hukuku sahasında bilhassa önemlidir. Bu avantajların Türk uygulaması açısından daha da bariz şekilde kendini göstereceği herhâlde inkâr edilemez. Ticarî uyuşmazlıkların büyük bir bölümü tahkim yoluyla çözülebilirken genelde bizzat bu yargulamalarda taraf konumundaki şirketlere dair ihtilaflarda tahkim yolunun kapalı olması sorgulanabilir bir husustur. Dolayısıyla şirketler hukuku uyuşmazlıkları için tahkimin önünün açılması için gösterilen çabanın somut bir ihtiyaçtan ileri geldiği vurgulanmalıdır. Bu gereksinimin karşılanması noktasında önemli olan doğru tasarlanacak bir tahkim usulüyle ilgililere yeterli korumanın sağlanması ve şirketler hukukunda tahkime dair kaygıların böylece bertaraf edilmesidir.

Peki tüm bu gelişmeler ışığında Türk hukukunda şirketler hukuku uyuşmazlıklarında tahkimin geleceği için neler söylenebilir? Bu alanda bir taraftan kayda değer bir ilerlemenin kaydedildiği ve azımsanmayacak bir birikimin oluştuğu, diğer taraftan özellikle Yargıtay içtihadı karşısında mevcut hukuk açısından kimi soru işaretlerinin varlığını koruduğu tespit edilebilir. Belirsizliklerin ortadan kaldırılması açısından iki seçenek mevcuttur. İlk ve en kesin çözüm, tıpkı İsviçre örneğinde olduğu gibi konuya dair bir kanunî düzenleme yapılması olur. Bu açıdan hem İsviçre hukukundaki kanunî düzenlemeden hem de Türk doktrinindeki önerilerden⁵⁰ faydalanılması mümkündür. İkinci olasılık, meselenin Yargıtay içtihadındaki bir değişiklikle hâllidir. Esasen mevcut kanun hükümleri değiştirilmeden konuya dair prensiplerin yargı eliyle geliştirilmesi Almanya’da söz konusu olmuştur.

Her iki ihtimalde özellikle tahkim kurumlarının bu gelişmelere zemin hazırlamak ve/veya gelişmeler sonrasında uygulamanın oturmasını sağlamak açısından önemli bir rolü vardır. Hâlihazırda İTOTAM tarafından hazırlanan bir örnek tahkim şartı mevcuttur. Bununla birlikte hem bu şartın geliştirilmesi hem de yeni model tahkim şartlarının hazırlanmasında karşılaştırmalı hukuk uygulaması yanında Türk öğretisindeki önerilen model şartlar⁵¹ dikkate alınabilir. Genel kurul kararlarının hükümsüzlüğü gibi üçüncü kişileri etkilemesi muhtemel ihtilaflar bakımından tahkim usulü özellik arz etmektedir. Bu tarz ihtilaflar için tüm usulî düzenlemelerin şirket sözleşmesine eklenecek bir tahkim şartında yer alması güç olabileceğinden daha pratik olan şirketler hukuku ihtilafları için tamamlayıcı nitelikte

50 Bkz Erdem, *Tahkime Elverişlilik* (n 29) 18 vd; Kayıklık, *Tahkim* (n 19) 170; Erdem, *İsviçre Örneği* (n 1) 82-83.

51 Bkz Ayoğlu (n 1) 169-171; Veziroğlu, *Arbitration* (n 29) 805; Türkeş (n 29) N 370.

tahkim kuralları hazırlanması ve tahkim şartında bu kurallara gönderme yapılmasıdır. Bu bakımdan da yine Almanya ve İsviçre uygulamasındaki örneklerden istifade edilebileceği gibi daha önce kaleme alınan kural taslağı⁵² göz önünde tutulabilir.

KAYNAKÇA

- Aksu R, *Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı* (On İki Levha 2022).
- Aktaş Ertan B, 'Genel Kurul ve Yönetim Kurulu Kararlarının Hükümsüzlüğünde Tahkim', iç Mehmet Bahtiyar, Mete Tevetoğlu, Betül Aktaş Ertan, Mehmet F. Şua, Tülay Gökdemir Tamer ve Hakan Tokbaş (edr) *Ticaret Hukukunun Güncel Meseleleri 2022 – III. Ticaret Hukuku Kongresi* (Aristo 2022) 339-365.
- Altay İ, 'Anonim Ortaklıklarda Ortaklıktan Çıkarma Hakkı Uyuşmazlıklarının Tahkim İle Çözümü', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 29-62.
- Aykutalp A, '6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Nazarında Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının İptalinin Tahkime Elverişliliği', iç: *Prof. Dr. Necmettin M. Berkin'e Armağan* (Filiz 2021) 205-240.
- Ayoğlu T, *Sermaye Şirketleri Özelinde Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim* (On İki Levha 2018).
- Bahar Sayın H, *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı* (2. Baskı, On İki Levha 2017).
- Balak AC, 'Şirket Sözleşmelerinde Tahkim Şartı', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 9-15.
- Erdem HE, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği', iç Hatice Özdemir Kocasakal ve Süheyla Balkar (edr), *Tahkim Anlaşması* (On İki Levha 2020) 1-24. (Tahkime Elverişlilik)
- Erdem HE, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim: İsviçre Örneği, Alınacak Dersler ve Öneriler', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 67-84. (İsviçre Örneği)
- Erdem N, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi* (2. Baskı, Vedat 2019).
- Eskiocak A, *Yönetim Kurulu Üyelerinin Şahsî Sorumluluğuna İlişkin Davalarda Maddî Hukukun Usûl Hukukuyla Etkileşimi* (Seçkin 2022).
- Etirli B, Anonim Ortaklık Genel Kurul Kararının İptali Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliği, iç *Prof. Dr. Ali Necip Orta'nın Armağanı Cilt 2* (Legal 2020) 1997-2031.
- Hanağası E, 'Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Değerlendirilmesi' (2016) 32(1) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 199-270.
- Helvacı M, 'Sermaye Ortaklıklarına Özgü Davalarda "Tahkime Uygunluk" ile İlgili Değerlendirmeler', iç Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 99-117.
- Huysal B, *Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik* (Vedat 2010).
- İlbasmış Hızlısoy Ö, *Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi* (Adalet 2016).

52 Bkz Abdurrahman Kayıklık, 'Şirketler Hukuku İhtilaflarında Çok Taraflı Tahkim ve Bu İhtilaflar İçin Tamamlayıcı Tahkim Kuralları Önerisi', iç Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, Can Yöney, Aysenur Öztürk ve Seçil Etlioğlu Erçetingöz (edr), *Tahkim Yargılaması İkinci Bölüm – Tahkim Okulu Paneller Serisi 3* (On İki Levha 2023) 254 vd.

- Kansoy Temel F, Sicil Uygulamaları Çerçevesinde Tahkim Şartı', Senem Bahçekapılı Vincenzi ve Muhammed Buğrahan Helvacı (edr), *İTOTAM – Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim Semineri: 16 Ekim 2021* (İstanbul Ticaret Odası 2022) 19-23.
- Kayhan M, *Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi Davası* (On İki Levha 2021).
- Kayıklık A, 'Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü İhtilaflarında Tahkim' (2020) 36(4) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 133-176. (Tahkim)
- Kayıklık A, 'Anonim Şirkette Azınlığın Korunması: Kim İçin, Neden ve Nasıl Bir Koruma?' (2022) 80(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 407-453.
- Kayıklık A, 'Bir BAM Kararı Vesilesiyle Şirketler Hukuku İhtilaflarında Tahkim Üzerine Notlar' (*NASAMER Law Blog*, 29 Mart 2023) <<https://nasamer.ku.edu.tr/bir-bam-karari-vesilesiyle-sirketler-hukuku-ihtilaflarinda-tahkim-uzerine-notlar/>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024).
- Kayıklık A, 'Şirketler Hukuku İhtilaflarında Çok Taraflı Tahkim ve Bu İhtilaflar İçin Tamamlayıcı Tahkim Kuralları Önerisi', iç Mustafa Erkan, Candan Yasan Tepetaş, Can Yöney, Ayşenur Öztürk ve Seçil Etlilioğlu Erçetingöz (edr), *Tahkim Yargılaması İkinci Bölüm – Tahkim Okulu Paneller Serisi 3* (On İki Levha 2023) 225-260.
- Kırca İ, *Anonim Şirket Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (3. Baskı, On İki Levha 2023).
- Köprücü Ü, *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu Davası* (Seçkin 2022).
- Moroğlu E, *Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü* (9. Baskı, On İki Levha 2020).
- Noack U ve Zetsche D, '§ 246' in Wolfgang Zöllner ve Ulrich Noack (eds) *Kölner Kommentar zum Aktiengesetz* (3rd edn, Carl Heymanns 2017).
- Ömür RC 'Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasının Usûl Hukuku Bakımından İncelenmesi' (2021) 18(2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1381-1405.
- Özdamar M, 'Şirketler Hukukuna İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözülmesi', iç Rauf Karasu (ed), *Hacettepe Üniversitesi II. Sigorta ve Şirketler Hukuku Sempozyumu 25 – 26 Kasım 2022* (Yetkin 2023) 179-199.
- Özel S, Erkan M, Pürselim HS ve Karaca HA, *Milletlerarası Özel Hukuk* (3. Baskı, On İki Levha 2024).
- Özkorkut K, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim', iç Metin Kıratlı, Hakkı Susmaz, Eda Manav Özdemir ve Güray Özsu (edr), *Tahkim ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı* (Cumhurbaşkanlığı Yayınları 2023) 173-202.
- Pekcanitez H ve Yeşilirmak A, '§ 22. Tahkim' iç Hakan Pekcanitez, Muhammet Özkes, Mine Akkan ve Hülya Taş Korkmaz (edr), *Pekcanitez Usûl – Medenî Usûl Hukuku Cilt III* (15. Baskı, On İki Levha 2017) 2953-2802.
- Pulaşlı H, *Şirketler Hukuku Şerhi Cilt II* (5. Baskı, Adalet 2024).
- Sarıkaya S, *Şirket Birleşmelerinde Ortakların Dava Yoluyla Korunması* (Vedat 2019).
- Sarıkaya S, 'Türk Ticaret Kanunu'nda Öngörülen Birleşme Davalarında Tahkim' iç Mustafa Erkan ve Candan Yasan Tepetaş (edr), *Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt-2: Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm* (On İki Levha 2021) 69-101.
- Sönmez YS, 'Sermaye Piyasası Uyuşmazlıklarında Tahkim' iç Metin Kıratlı, Hakkı Susmaz, Eda Manav Özdemir ve Güray Özsu (edr), *Tahkim ve Diğer Alternatif Çözüm Yöntemlerinde Güncel Gelişmeler Sempozyum Kitabı* (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2023) 235-312.
- Schäfer C, '§ 246' in Wulf Goette ve Mathias Habersack (eds), *Münchener Kommentar zum Aktiengesetz* (5th edn, C.H. Beck 2021).
- Şahin A, *Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi* (Vedat 2013).

- Şahin Altıntaş M, 'Şirketler Hukukunda Tahkim' (2023) 22(48) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1257-1284.
- Tekinalp Ü, *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku* (5. Baskı, Vedat 2020).
- Türkeş Y, *Sermaye Şirketlerinde Şirket İçi Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümlemesi* (On İki Levha 2024).
- Veziroğlu C, 'Arbitration of Corporate Law Disputes in Joint Stock Companies under Turkish Law: A Comparative Analysis' (2019) 16(6) *European Company and Financial Law Review* 771-806. (Arbitration)
- Veziroğlu C, 'Anonim Ortaklık Esas Sözleşmesinde Düzenlenen Tahkim Şartının Geçerliliği', iç Mustafa Erkan ve Candan Yasan Tepetaş (edr), *Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm – Tahkim Okulu Paneller Serisi Cilt – 2* (On İki Levha 2021) 3-24.
- Veziroğlu C ve Çevikbaş K, 'İstanbul Ticaret Sicil Müdürlüğü'nde Tescil Edilen İlk Esas Sözleşmesel Tahkim Şartına İlişkin Tespitler', iç Başak Baysal ve Nilay Arat (edr), *KHAS Hukuk Bülteni 2021-2022 Akademik Yılı Derlemesi* (On İki Levha 2022) 373-383.
- Veziroğlu C ve Kayıklık A, 'Arbitration of Corporate Law Disputes in Turkey: Is the Tide Turning?' (*Kluwer Arbitration Blog*, 4 Şubat 2022) <<https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2022/02/04/arbitration-of-corporate-law-disputes-in-turkey-is-the-tide-turning/>> Erişim Tarihi 11 Temmuz 2024.
- Wertenbruch J, 'Anh. § 47' in Holger Fleischer ve Wulf Goette (eds), *Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung* (4th edn, C.H. Beck 2023).
- Yalçın S, *Anonim Şirketlerde Esas Sermaye Artırımının Dürüstlük Kuralına Aykırılık Nedeniyle İptali* (On İki Levha 2018).
- Yaşar TN, 'Şirketler Hukuku Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümü' iç Musa Aygül ve Ersin Erdoğan (edr) *Uluslararası Tahkim Sempozyumu 25–26 Nisan 2019* (Yetkin 2020) 283-318.